

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De superstitiosis quibusdam casibus

Heinrich <von Gorkum>

[Esslingen], nicht nach 1473

Incipit tractatus de Celebratione festorum

[urn:nbn:de:bsz:31-309500](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-309500)

Incipit tractatus de
Celebrazōne festoz.

Via materia de festoz obhuatōne sub
practica occurrit quotidiana/tanto d̄
articulata ei⁹ discussio ē magis neces:
saria q̄nto est magis usitata ⁊ p̄tes scrupulos
psuevit iferre pscientosis. Itaq; ad ei⁹ magis
exq̄sitam examiatōem. pot̄ formari titulus fm̄
tal̄ questionis tenorem. s.

Ut dieb; festiuis sit licitum insistere la:
bori aut exercitō opum cozpalū.

Ad questionis hui⁹ absolutōz pcedendū est p
qualdā p̄pōnes quaz p̄ma est.

Propositō p̄ma.

Institutō festoz pot̄ p̄tim dici moral̄. p̄ti etiā
ceremonial̄. ⁊ p̄tim iudicialis.

Nec p̄pō fm̄ p̄tes suas declarat̄ sic. **Q**u enim
h̄ mōi institutō sit p̄tim moral̄. p̄z. qz moralia
dicunt̄ aliq̄ p̄cepta q̄ p̄tinēt ad dictamē rōnis
Inest aut̄ hōi dictamē rōnis q̄ ip̄e debitoz est
b̄nificij ul̄ obsequij exhibendi illis a q̄b; b̄nificia
accepit. **Q**uia igit̄ opatō p̄ laborem cozpalem
distrahit mentē hominis ne possit se conuertere
ad deū iura gr̄az semp̄ b̄nificijs ab eo p̄ceptis

referendo. & laudū p̄comia sibi rependendo q̄z
tñ est debitoz. Constat q̄ recte rōnis dictamine
p̄cipiente sit interdū cessandū ab h̄mōi labozi
bus distrahentibz. quaten⁹ mens humana ascē
dere valeat ad actus supradictos in q̄bz diuī⁹
cult⁹ p̄cipue exerceē. Confirmat. Nam homi
nēst nāralis inclinātō ad hoc q̄ cuilibz rei nes
cessarie deputeē aliq̄d tempus. sic corpali referē
dōm sūno & alijs h̄mōi. Vnde etiā spūali referē
dōm qua mēs homis in deo reficē s̄m dictam
nāralis rōnis aliq̄d tempus deputat homo. Et
sic debet h̄re aliq̄d temp⁹ deputatū ad vacandū
diuinis. Huic rōni Albert⁹ magn⁹ p̄sentens
sic dicit sup math. q̄ in d̄minatōe diei festiue
vnū attendit q̄d est causa finalis. Et hoc est q̄
cū hō in ope est ul̄ i negotiō p̄p̄e vtilitatis occu
pato ip̄a trahit cor ad obliuiscendū quietis que
p̄ dilectōz & gustū bonitatis in deo debet haberi
Et ideo instituit & delimitat feriat⁹ dies i quo
ab occupatōe tali sepatus distat redire ad dei
dulcedinē expiendā que postea i ei⁹ r̄maneat
mēoria. h̄az utraqz rōnū sumit a doctore sc̄to
q̄z p̄ma p̄cerit iusticie obitū i q̄tū hō obligat
ad gr̄az actōes & obsequiū r̄p̄edendū suo b̄n̄f̄c̄ozi

Scda respicit ppam nostram gmoditatem. in
quantum mens reficē. dū exonata ab alijs se
transfert ad vacandū deo. tūc em̄ pasciē & spi
ritualiter r̄ficiē ab eo qui inuitando nos dicit
Venite gmedite & bi. & inebamī carīssi. Can.
v. Scl̄ eccīastici 22. Transite ad me om̄s qui
scupiscitis me 2c. Deinde pz q̄ festoz institu;
tio sit ptm̄ ceremonial. *Et sic* Nam qm̄ ea que p̄nter
p̄siderata ptinent ad dictamen rōnis. talia si d̄
terminant̄ ad sp̄alia cū respectu ad diuinum
cultum dicunt̄ ceremonialia. sic determinatō de
celebratōne sabbati ē ceremonial quantū ad h̄
q̄ determinat̄ dies septim̄. Et sic i alijs. Ter
cia etiā ps pz uidelicz q̄ sit ptm̄ iudicial. *Et sic* Nam
h̄ mōi determinatō etiā respectum habz ad res
humanas ordinat̄ em̄ ad quietem laborantium
& sic ptinet ad iusticiā d̄natuā que ē int̄ d̄m
& suū. Vñ exod. v. dicit̄. q̄ in die sabbati non
debz fieri q̄c̄q̄ opis vbi p̄nter subiungit̄ ut re
q̄lescat fuus tu⁹ & ancilla tua sic & tu. Patet
igit̄ pp̄ quo ad om̄s ei⁹ ptes verificata.

Propositō scda.

Conueniens est in festoz ordinatōne quendaz
ordinem assignare.

¶ Nec p̄p̄o p̄z. Nam ad celebrandū diem festus
p̄mū occurrit ip̄a causā finalit̄ mouēs q̄ tacta
est ī deductōne p̄me ptis p̄p̄ois p̄cedentis. Se-
cundo attendit̄ aliqd̄ diuinū emergēs poti⁹ ad
determiandū vnū diē q̄z aliū. sic ī ve. testa. dei
m̄iabat̄ dies vii. q̄ r̄ntabat quietē di. idē cessa-
tionē dei a nouis opibz p̄dendis. Et fuit figu-
ra quietis xp̄i ī sepulcro que fuit die septimo
¶ loco cui⁹ nūc celebraē dies octau⁹. quo xp̄us
resurgēs felicitatem quietis eterne ostendit in
plena gl̄ia anīe ⁊ corpis p̄stitutā. vt ait vene-
rabil̄ Alb̄⁹ sup mat̄b. Et pari mō facile est si
logizare aliqd̄ diuinū sp̄ualiter occurzēs circa
c̄libz festi deēmiatōz. Cōsequēnt̄ aut̄ ip̄i subdi-
ti regulant̄ p̄ ordimatōes suorū supiorū qui sūt
regule īferioris quēadmodū supiores mouent̄ p̄
dictamē rōnis ⁊ olligant̄ inferiores s̄m modū
illū ad obfuantā festoz sic p̄ supiores modus
eis imponit̄ s̄m magis ⁊ m̄⁹ put̄ inferi⁹ distim-
ctus specificabit̄.

Propositō iij.

Ratio dicat circa festoz obseruantiam tam ī
p̄sonis q̄z in locis q̄z etiam temporibus pensare
differentiam.

¶ Nec p̄p̄o p̄z. p̄mo ex s̄m̄i s̄ditōe humanor̄ a:
ctū & statutor̄ i q̄b̄ attendi s̄suevit uarietas
circūstantiar̄. eo q̄ ip̄az d̄r̄na inducit d̄r̄nam
obligandi. Dein p̄z in sp̄ali. Nā ut dictum est
ad quiescendū q̄n̄z ab opib̄ corp̄alib̄ fatigati:
uis moueē homo ex ratōnis dictamīe ut mens
possit liberius vacare diuinis. S̄z aliquotiens
& in q̄bu s̄dā tempib̄ emergit alti⁹ diuinum ali
qd̄ excitans nos̄ insistere diuio officō & dei lau
dib̄. Vñ de die d̄nico dicit beat⁹ Appoloni⁹. Il
la die nil agendū ē nisi deo vacandū. nulla opatō
illa die sc̄ta agat̄. nisi ut tm̄ i ymnis & psal. &
cant̄. spiritalib̄ dies illa transigat̄. Cui⁹ cām
sc̄us leo papa q̄i assignās ait. ¶ Nec dies tantis
diuinaz dispensatōnum misterijs est consecra:
ta. ut quicqd̄ i s̄igne a deo est s̄stitutū i terzis
in hui⁹ diei dignitate sit gestum. In hac mun:
dus s̄s̄psit exordium in hac p̄ resurrectionem
& mors interitum & uita sumpsit micium. Si
militer etiam de alijs festis est aduertere. Idēz
ostendi potest. quia ad celebratōnem eiusdem
festi p̄ cessatōz ab operib̄ plus astringit̄ diues
q̄z paup̄. & intelle diuinis plus eccl̄iasticus q̄z
laicus & sic de alijs mlt̄modis p̄sonaz d̄r̄n̄is.

De locis idem ppendere nō est difficile. cū aliq̄s
p̄onus est vni⁹ loci qui nō est p̄onus loci al
terius rōne cui⁹ celebratō festi instituit̄. **A**du
tendum autem ē p̄ declaratōne ampliori q̄litez
festoz institutō pot̄ dici p̄tm moralis tanq̄ di
riuata a rōis dictamine. **E**tem sic om̄e iudiciū
rōnis speculatiue p̄cedit a nat̄ali s̄gnitōe pri
moz principioz. ita etiā om̄e iudiciū rōis pra
dicte p̄cedit ex quibusdam p̄ncipijs nat̄aliter
s̄gnitis. **S**ed ex illis diuersimode p̄cedi pot̄ ad
iudicandū d̄ diuersis. **Q**uedā em̄ sūt ī hūanis
actibz a deo explicita q̄ statim cū modica consi
deratōne p̄nt approbari uel reprobari p̄ illa cō
munia p̄ncipia. sic q̄ p̄ntes sūt honozandi. ⁊
q̄ nō est occidendū ⁊ sic de alijs. **Q**uedam v̄o
sūt ad quoz iudiciū requirēt m̄lta cōsideratio
diuersaz circūstanciaz quas considerare dili
genter nō est cuiuslibz sed sapientum ut coram
cano s̄surge. **E**t honora p̄sonā senis. **Q**uedā
v̄o sūt ad que iudicanda indiget homo adiu
uari p̄ ins̄ructōnem diuinam. sicut ē circa cre
denda. **E**t hoc modo p̄cepta de celebratōne fes
toz referunt̄ ad dictamen nat̄alis rōnis p̄ut
ē illuminata p̄ fidem orthodoxam igiē.

Propositō v.

Non phibent festa fieri opa huilia tercio modo accepta.

Pz qz illō phibere repugnat fini obſuatōnis diei festiue. Homo em̄ ad hoc ab alijs abstinet in die festo vt vacet opibus ad dei seruitutem ptinentibz. Et inde est q̄ sicut dicit̄ Johan. A. Circūcisioz accipit homo in sabbo ut nō soluaē lex moysi. Inde etiam dicit̄ mathei 12. Sabbatis sacerdotes in templo sabbatū uiolant id est corporaliē in sabbo opant̄ ⁊ sine crimie sunt. Et sic etiā sacerdotes in sabbo archā dñi circūferentes nō transgrediebant̄ p̄ceptū de obseruantia sabbati igiē 2c.

Propositō vj.

Null⁹ spūal actus exercitiū est ī diebz festiuis fm se phibitum.

Pz qz exercitiū tal̄ act⁹ nō ē s̄ p̄ceptū de obseruantia sabbi. puta si q̄s doceat v̄bo ul̄ scripto Vñ mii. 28. di. glo. q̄ sab ⁊ h̄mōi arti. ociant̄ in die sab̄ lectoz at̄ diuie legis p̄ do. ab ope suo n̄ definit nec tñ gramiat̄ sabbm. **N**⁹ at̄ causa ē qz null⁹ act⁹ spūal̄ ē p̄p̄e fuit. eo q̄ vn⁹ hō nō dicit̄ su⁹ alci⁹ fm mētē s̄ solū fm corp⁹ igiē.

Propositio vij.

In diebus festiuis opus primo modo dictum huile potius prohibetur quam opus secundo modo dictum huile quamuis foret corporale.

Hec propter hoc sic Naz opera primo aut secundo modo dicta huilia prohibentur in quantum strariant obfuantie sabbi. Contrariant autem obfuantie sabbi in quantum impediunt applicatorem hominis ad diuina. Et quia magis impeditur homo a rebus diuinis per opus peccati quam per opus licitum quous sit corporale. ideo magis quam si hoc preceptum agit quam peccat in die festo quam si aliquid opus corporale licitum facit. **U**n di. Aug. in li. 8. decem cordis. Melius faceret iudeus in agro suo aliquid utile quam in theatro bediciosus existeret et melius femine eorum die sabbi lana facerent quam tota die in neomeniis suis impudice saltarent. Est tamen aduertendum quod si peccat ueniale in sabbo si hoc preceptum non facit quia peccatum ueniale non excludit sanctitatem.

Propositio viij.

Opera omnia huius et liberis quous corporalia in diebus festiuis fieri non sunt prohibita.

Hec propositio patet per doctores sanctum. Opera in quantum corporalia ad spirituale dei cultum non pertinentia in tantum huilia dicuntur in quantum proprie pertinent ad fruendum.

Ad hoc propositum videtur quod per hoc opus non est ad satisfactionem ad hoc ordinatum. sed in tantum est ad satisfactionem ad hoc ordinatum. sed in tantum est ad satisfactionem ad hoc ordinatum. sed in tantum est ad satisfactionem ad hoc ordinatum.

Quia sub eadem concessione cadunt principa
le & accessorium. pōt fm hoc pferri iudicium
de pluribz generibz operz.

Propositō 12.

Verbi gratia. pcuratō eorum que subueniūt
ad smodum reipu. est quoddā ncēm pncipale
Quia vō in diuersis locis alia & alia abundāt
ncēia est smutatō diuersaz rez humanā indi
gentiam suplentū. Oportet igitē mercatores
circūre diuersa loca etiam in festis vrgente se
pius necessitate. qui quandoq; indigent nauis
gio. quandoq; vecturis in quadrigis. Vt si ha
beant equos. ncēe est equos ferzari. Indigent
etiā hospicijs & refectōne corporali & sic d' alijs
Inde fit q' omnia similia opera possunt licite
fieri in festis dum necessitas exigit. omnia em̄
respiciūt finem concessum & ordinatum ad bo
num humanum igitē zc.

Propositio 13.

Contingit in festis nundinas & fora fieri & tñ
obfuantā festi nō iritari.

Patet ex causis supra memoratis. Aliquan
do enim ppter circūstancias varias ex tempe
ut situ locoz n̄ pnt oportune istitui alio tēpe.

vt si loca aliqua sibi inuicem sint vicina & succ:
cessio fiat ipax nundinax contingit interueni
re aliquos dies festiuos qui euitari nō possūt
Et sic cōmunis vtilitas cum necessitate excu:
sat a uiolatōne sabbati.

Propositō xiiij.

In premisis sunt quedam remedia memoziē
conseruanda ut contra transgressionem sab:
bati tutioz sit conscientia.

Patet verbi gracia. Vitandum em̄ est ne cus:
piditas sit causa exercendi ipa opera seruilia
corporalia. sed uel vrgens necessitas aut rei:
publice vtilitas aut aliquis alius finis per se
honestus vel laudabilis. Secundum est reme:
dium ut qui minus possunt interesse diuinis
ppter pzedicta opera exercenda ipi supleant
i elemosinax largiozi datone & alijs pijs opi:
bus ut sic efficiantē pticipes spūaliū rependen
do temporalia. Vnde ad ppositū Gre^o. Ome.
21. exponens illud ysaie 61. Nonam in destum
abietem vlnū & buxum simul. sic dicit. Quid
p vlnum nisi sclarium mentes expresse sunt.
que dum terzenis curis adhuc inserviunt. nul
lum virtutum spūtualium fructum ferunt.

Sz ꝛ si fructū ppū vlmꝰ n̄ habz portare tñ vitē
cū fructu solz. qz ꝛ sc̄lares uiri itra sc̄laz
ecc̄iaz q̄uis spūaliū vtutū dona nō hēant dū
tamen sanctos uiros donis spūrialibꝰ plenos
sustentant. quid aliū q̄ vitē cum botris por
tant. Tercium autem remedium est ut alio tē
poze quādo cessat necessitas implicandi se nes
gotijs sc̄laribꝰ feruentiꝰ insistant diuis ut sic a
lio tempe recuperent qd̄ p̄iozi tempe uidentur
minus fecisse. Huius exemplum legimꝰ. Nūi
ix. de quibusdam venientibꝰ ad moysen qui di
xerunt. immundi sumus super animam homis
quare frau damur ut non valeamus oblatōez
ferre domino in tempore suo inter filios isra
hel. Et sequitur ibidem ex consilio domini v̄
alio tempore recuperent quod facere non por
tuerūt tempe statuto. Et p̄ioz miter in p̄posi
to. Quartū r̄mediū ut saltē surgāt tanto ma
nius ꝛ audiāt unā missā aut p̄les qm̄ festum ē
solemne si oportunitas affit. ut si non satisfac
ant ad totum saltē ptm̄ recompensent p̄ hec
em̄ ꝛ s̄ilia remedia erit tutoz hoīs cōscientia
ne q̄ueiat itentōm̄ instituentis celebrari ferias
aut festa igiē.

Propositio xv.

Recte decretum est placita processus et iudaica regulariter non exerceri diebus festiuis. quoniam interdum huiusmodi fieri non sit illicitum in casu necessitatis vel pietatis.

Nec pro apparet ex principijs antea prelibatis. quod huiusmodi actiones spiritualiter distrahant animam hominis ne possit vacare diuis. Turbationes etiam frequentes et tentationes inducunt a quibus euadere absque peccato non est facile. Et ideo dominus mathei. v. dicit. Si quis vult tecum in iudicio contendere et tunicam tuam tollere. dimitte ei et pallium. Sed quia necessitas legem non habet. quia etiam vacans pietati vacat fini institutionis festorum. hinc est quod in talibus casibus fieri possunt non obuiando intentioni ipsorum festorum igitur etc.

Propositio xvj.

Ad sentenciandum quod opera in festis fieri aut non fieri contingit licite. non sufficit considerare ipsa opera absolute. sed necesse est multiplicem distinctionem non ignorare.

Nec pro quod sumat tentata plurium propositum pretractarum. Et per istam quis potest dirigi ad discernendum obuiantiam festi aut eius transgressionem.

Vnde diuersa sunt opera gna. & eadem opera ex
diuersis causis possunt pradicari a diuersis &
fm diuersa loca & circūstancias. Ita quedam
per se accepta essent licita que ex adiūcto fiūt
illicita. & viceuersa put satis de articulatū ē
per prius memorata. Nisi igitur omnis talis
diuersitas pensetur. non potest assignari suffi-
ciens sententia sup festoz transgressione aut
obstantia eozundem igit̃ r̃c.

Propositō 11.

Videē pot̃ expedies praua hoīm attempta cō-
suetudie. quedā ex festis in aliud bonū muta-
re q̃ amplius ea multiplicare.

Hec p̃pō apparz p̃mo qdē qz ocoones peccādi
sūt amputande. stat aut q̃ his diebz q̃ hoies
cessāt ab opibz corpaliū tūc se ouertūt ad cō-
mestatoēs & tripudia & ad alia exercitia cor-
palia q̃bz p̃a uicia sūt imix̃ p̃pō qd̃ melius est;
q̃ opibz mechanicis & licitis occuparent. vs
a talibus retraherentur. In huius exemplū
pot̃ adduci illd̃ qd̃ filiis isrl̃ legit̃ euenisse. Cū
em̃ p̃m̃ essent ad peccandū & p̃cipue ad p̃do-
latrīā omitterēdā q̃ñ eis vacare p̃mittebat̃. hinc
pietas diuine dispensatōnis p̃uidit remediū.

vt multitudine p̄ceptoz ceremoniarum a deo
ocupent ut iuxta eis aliqd̄ spaciū ociandi indul-
geret. ⁊ pari passu uideat̄ ī p̄posito censendum
igit̄ ꝛc.

Propositio 18.

Obsuatio diei dñice ī noua lege succedit obsu-
uancie sabbati. q̄ ⁊ si sit celebrior. tñ nō debz nūc
sic tunc esse ita arcta p̄hibitō opandi.

117° p̄p̄ois p̄m a ps̄ ē satis nota. qz dies sabbati
iudeoz cōmutat^o ē in diē dñicam. Est aut̄ h^o
mōi successio n̄ ex uī p̄cepti legis s; ex cōstitu-
tōne eccl̄ie ⁊ consuetudine ppli xp̄iani. Causa
aut̄ q̄re nō dēt p̄hibitō fore ita arcta ē qz obsu-
uatio sabbati fuit figurat̄. figura aut̄ p̄tinet ad
p̄testatōz uirtutis quam nec in modico p̄terire
oportz. Et iō quedā opa nūc s̄cedūt tūc p̄hi-
bita sic d̄coctō ciboz ⁊ alia h^o mōi. Et etiā ī q̄
busdā opibz p̄hibitis facili^o p̄pter necessitatez
disp̄sat̄ ī die dñica q̄z ī sabbo iudaico. Et pari-
formiter itelligend^o ē de alijs festis nr̄is que suc-
cedunt eoz festis ꝛc.

Explicit Tractatus cui^o supra
de Celebratōne festoz.